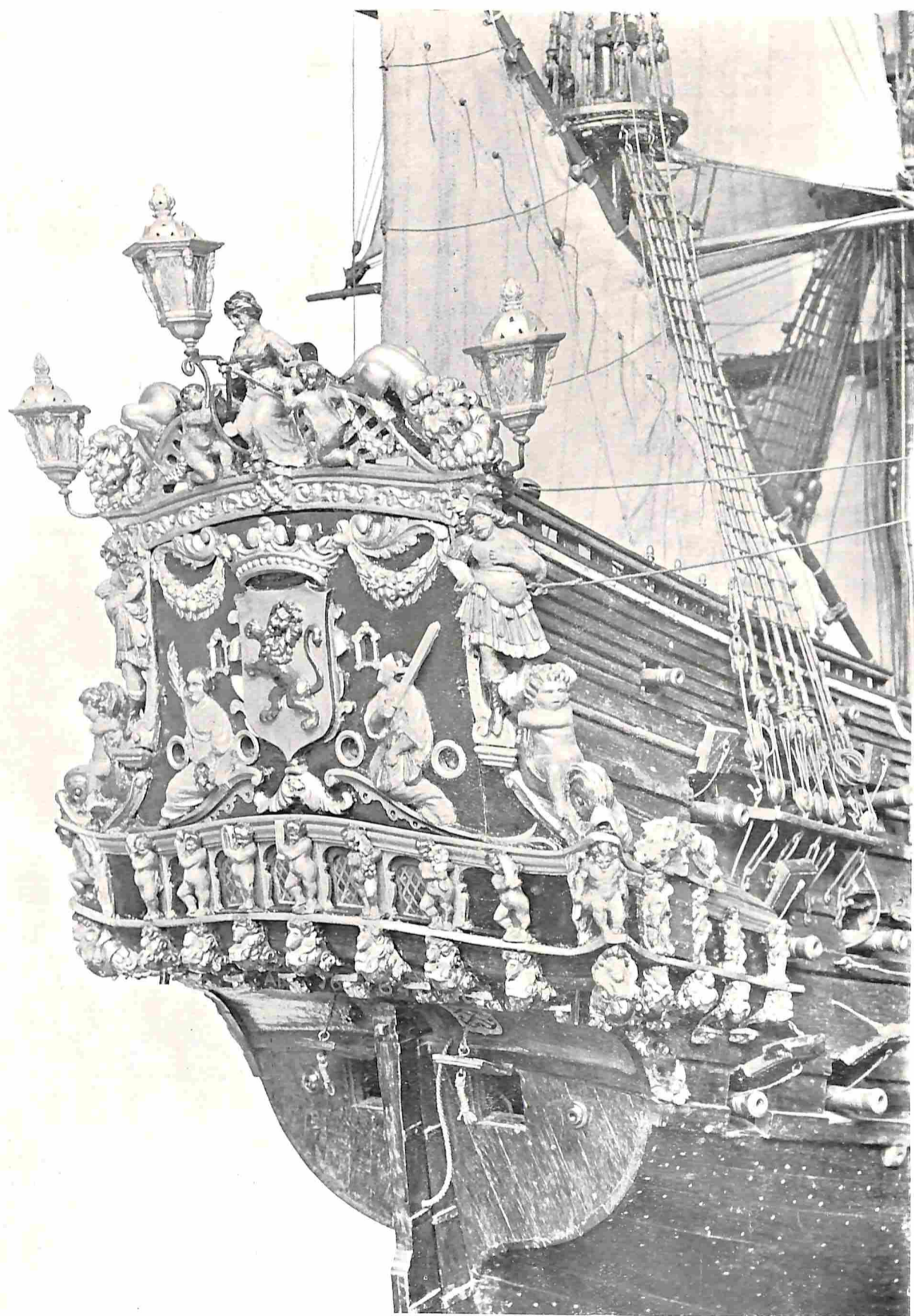

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 35

ZATERDAG 1 SEPTEMBER 1934

SPIEGEL VAN 'S LANDS SCHIP „HOLLANDIA” (1664)
NAAR HET MODEL IN HET NEDERLANDSCH HISTORISCH SCHEEPVAARTMUSEUM TE AMSTERDAM
(BIJ HET ARTIKEL: „SCHEEPSFOLKLORE IN DE SCHEEPSVERSIERING”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT	INHOUD
DE WINNAAR DOOR DONN BYRNE (SLOT)	BLZ. 410—411
DE AARDE DRAAIT DOOR TRIXIE	BLZ. 411, 420
HET MODERNE TURKIJE (GEÏLL.) (SLOT) DOOR KURT LUBINSKI	BLZ. 412—414
OUD-MEIERIJSCHESCHETSEN (PEER KLEP), DOOR J. M. HOES	BLZ. 413—414
NAZOMER LANGS DIJKEN EN WEGEN (GEÏLL.) (SCHERMBLOEMEN EN DISTELS), DOOR M. HOEN	BLZ. 415—418
SCHEEPSFOLKLORE IN DE SCHEEPSVERSIERING (GEÏLL.), (VERVOLG) DOOR J. ODERWALD	BLZ. 409, 418—420
OUDE BOOMEN OP DEN RAVENBERG BIJ BEEK (GLD.) EN HALL IN HET KASTEEL KEPPEL TE LAAG KEPPEL (ILL.)	BLZ. 420

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar *Rokin 74—76, Amsterdam*. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

DE WINNAAR

DOOR DONN BYRNE

(Slot)

HET paard, met het geheimzinnige aanvoelen, dieren eigen, wist, dat een vroolijk hart een goed hart is, wendde het hoofd om en wreef zijn neus tegen den jockey.

„Kom, schei uit met die flauwiteit”, zeide Armstrong quasi-ruw. „We zijn hier niet op een picnic, maar bij een wedren”.

No place on earth do I love more sincerely

Than old Virginny, the land where I was born

Hij nam de teugels en zette zijn linker voet in den stijgbeugel. De staljongen greep zijn rechterbeen en hielp hem in het zadel.

Ganzoni kwam aangewandeld. „Ik weet niets van paarden af”

„Juist”, bevestigde Armstrong.

„Maar het lijkt mij een goed paard”.

„Wat denk jij ervan, hoe vind jij het paard?” schreeuwde de ex-Amerikaan.

„Ik zeg, wie 't van dit paard wint, wint den ren en ik zeg ook nog, dat ik nog nooit een paard gezien heb als dit”.

„Het staat tientallen tegen één genoteerd”, fluisterde het factotum schor, „en de chef heeft voor jou wat gewed. Je zult geld verdienen, jong, als je wint”.

„'t Geld ligt voor 't oprapen”, zeide Armstrong.

Hij volgde de andere ruiters door het hek naar de renbaan. Een trilling van geluk, dat hij nooit gekend had in zijn populaireren tijd, voer door zijn leden, toen hij langs de stampvolle tribune en het grasveld reed, waar het gezoem van stemmen, de blanke gezichten, het flikkeren van binocles, tezamen en drukke, deinende opgewonden massa vormden. Hij liet het kastanjebruine paard de baan opdraven, waar het dier spoedig overging in zijn prachtigen, gestrekten galop. De wind speelde in Armstrong's zijden buis als een heerlijke koude douche. Als een zwaluw scheerden zij over de horde.

„Verduiveld”, zei Armstrong grinnikend, „jij bent een goeie!”

Hij hield het paard in en keerde terug tot waar de anderen wachtten en de groene, roode, bruine, gevlekte, purperen en oranje kleuren der jockeys op de beweeglijke paarden een wonderlijken caleidoscoop vormden.

Honderd meter van hen af hield een man een witte vlag in de hoogte en plotseling, als gold het een dansfiguur, keerden de ruiters den starter den rug toe en reden van hem weg. Daarop, alsof zij gehoorzaamden aan een bevel van een onzichtbaren ceremoniemeester, wendden zij weder en kwamen langzaam voorwaarts op een rij, die aanvankelijk wat onregelmatig was, maar rechter werd, naarmate de paarden sneller liepen; voort stoven zij, als een eskadron bij een parade.

Toen sloeg de starter met een ruk de vlag naar beneden; de menigte brulde, op het grasveld werd woedend een hel geluid en de menschen juichten weer en in een dozijn talen tegelijk schreeuwden zij den eeuwen-ouden uitroep: „Daar gaan zij!”

Een oogenblik was voor de ruiters de groote tribune links nog zichtbaar, een beweeglijke mierenhoop, een flikkering van duizend binocles. En toen verdween die plotseling uit hun gezichtsveld. De eerste hindernis lag voor hen, met de witte latten en stijve, borstelige heg. De paarden namen de horde kalm en voorzichtig; achter hen riep de menigte: „Ze zijn erover!”

Voort renden zij, manoeuvreerend om de leiding. Americaine, de mooie, kleine merrie, galoppeerde voor alle uit, achter haar kwam Savvice, het groote Italiaansche springpaard. Parakeet en Hans reden nek aan nek, terwijl Viouret gemakkelijk langs het hek reed en Armstrong achter het veld zijn paard wat inhield. Het Iersche jachtpaard wilde zich losmaken en begreep niet, waarom die drom paarden voor hem zouden loopen, want het was nog niet geroutineerd genoeg om een lengte hier en wat uitgespaarde moeite daar te kunnen apprecieeren; het was nog het wilde, vrije jachtpaard, dat van hoorn en honden hield.

Maar Armstrong paaide het: „Verduiveld, jong, op je gemakje maar, we walsen hier niet, we werken” en: „Kalm nou, kalm, ik zal je wel zeggen als we gaan”. En het groote paard liep kalmer, galoppeerde gemakkelijker en zeker. Zij namen de tweede hindernis. Americaine leidde nog; Entente, een outsider, raasde vooruit in een wilde spurt, maar niemand lette erop; de strijd was nog niet begonnen. Voort renden zij naar de eerste natte hindernis, een heg met een gevaarlijken dijk aan den anderen kant. De kleine merrie vloog er over heen; de outsider weifelde, sprong onhandig en viel; het dier rolde over den jockey, die bleef liggen. Carbusy's hoefijzer raakte zijn hoofd en een vrouw, die langs het hek stond, gilde als een konijn, dat door een wezel gegrepen wordt. De paarden renden door.

De kleine Amerikaansche merrie geraakte achter en de race werd levendiger. Velvet, Viouret, Hans en Parakeet begonnen nu in ernst om de leiding te vechten. Nu kwam de grootste hindernis en de leiders namen die voorzichtig; achter zich hoorde Armstrong het kraken en ploffen van hen, die vielen.

Plotseling begon Parakeet langzamer te loopen en de andere paarden passeerden hem. „Estropié”, riep de jockey; het paard was kreupel geworden.

Het veld reed nu aan den linker kant van de baan naar den hoogen muur met de heg. Alle jockeys spoorden hun paarden aan. „Hup!” riep Rankin, terwijl hij zijn hand krachtig op de flank van het paard liet neerkomen. „Ai-a!” schreeuwde de Italiaansche jockey en Hans rees omhoog als een aeroplaan. De Franschman gaf Velvet vinnig de sporen, maar Armstrong hield Kilkenny Boy zachtjes in; het groote paard verlangzaamde zijn galop een weinig, schoot toen plotseling naar voren en vloog over de hindernis.

Het veld was nu in drieën gesplitst; vooraan liepen Hans en Viouret, die met de groote zwarte Velvet om de leiding vochten. Een paar lengten achter hen kwam Armstrong, die rustig zijn tijd afwachtte, terwijl vier lengten achter hem de rest van het veld kwam. Over de greppel gingen zij en over den dijk; bij den steenen muur haperde Viouret en viel bijna, maar herstelde zich en vloog vooruit. Zij reden nu in de richting van de groote tribune om de natte hindernis te nemen; de groote Hans rende vooruit, zij konden zien, hoe Daniele probeerde hem in te houden, maar het paard scheen door de lucht te schieten. Daarop volgde een plof, toen hij op zijn knieën neer kwam en voor een oogenblik zweefde Daniele door de lucht, als door een catapult uit zijn stijgbeugels geschoten. Hij maakte een salto mortale en kwam op zijn hoofd neer. Een lang aanhoudend, klagelijk geluid steeg van de tribune op; Daniele was dood!

Zonder om te kijken kon Armstrong den Italiaan zien, zooals hij daar op den rug lag, de armen uitgestrekt als aan een kruis en bloed op zijn mond en neus. Achter Armstrong dreunden de ruiters, vòòr hem rende Hans zonder jockey, Velvet en Viouret draafden achter elkander langs het hek, ieder wachtend tot de ander zou afvallen. Toen zwenkten zij weer naar den rechterkant om de reeks horden voor de tweede maal te nemen; zij versnelden den gang een weinig en Armstrong liet Kilkenny Boy wat gaan. Hij moest de

leiders niet achterdochtig maken, maar hen ook niet te ver laten uitloopen.

Hij had nu den wind tegen, zoodat zijn shirt tegen zijn lichaam aanwoei en dit gaf hem een gevoel, alsof het regende. Hij keek naar beneden; zijn shirt was nat van zweet, zijn handen waren nat en de leidsels waren vochtig, waar hij ze vasthield.

„Verdorie”, zei hij, „die Italiaan moet me misselijk gemaakt hebben”.

Hij beefde in het zadel; zijn armen waren krachteloos en hij was een oogenblik bang, dat het paard zou voelen, dat er iets aan de hand was.

„In orde, jongen”, zeide hij, „in orde, hoor, alleen maar een beetje zwak, dat is alles”.

Zij namen de heg en hij deed alle moeite om zichzelf meester te blijven, toen zij aan de dubbele heg kwamen. Daarna bereikten zij de greppel en haag. Nu echter zag hij de leiders heel onduidelijk, het landschap had een etherisch aanzien, alsof het elk moment in het niet zou verdwijnen, en, eigenaardig genoeg, maakte de zee een luid geruisch, dat hoog uitklonk boven het gedreun van de hoeven en het geroep van de toeschouwers. Dit duurde echter maar een fractie van een oogenblik en maakte plaats voor een wonderlijk klare helderheid. Voor hem lag de laatste hindernis en daarna het laatste rechte eind.

Viouret liep een weinig voor het zwarte paard Velvet en Armstrong zag, hoe Velvet's jockey voorzichtig zijn rechter hand vrij maakte; de zweep zou spoedig gebruikt worden. Rankin's hoofd bewoog zich heel, heel even naar links en hij zette zich om Viouret als winnaar binnen te rijden.

„Boy”, fluisterde Armstrong, „nou gaan wij!”

Met de oude sluwheid, de oude routine, zwenkte hij naar links, zijn knieën knepen wat aan en hij boog zich over den nek van het paard, toen zij den sprong maakten.

„Over, jong!” riep hij en zij zweefden erover als een vuurpijl.

Maar de laatste krachtsinspanning scheen alles van hem te hebben gevegd; Armstrong voelde zich leeg, leeg van levenskracht, van alles. Hij kon het kraken van de zweep vóór hem hooren, naast hem, nu achter hem! Hij had Velvet gepasseerd en joeg nu naast den favoriet. Nu haalde hij ook dezen in en voor hem doemde de zwarte massa van de tribune op; hij zag den cirkel boven den eindpaal. Een groot gejuich bereikte hem en, vreemd genoeg, daarboven uit hoorde hij het ruischen van de zee.

Toen hoorde hij het suizen en neerkomen van Rankin's zweep; de favoriet kroop weer nader, nader . . .

„Boy!” riep Armstrong in wanhoop, „ik kan niet meer, je moet zelf maar winnen”, en zijn handen grepen de manen om te voorkomen, dat hij zou vallen.

Het groote, bruine paard voelde, dat de favoriet nader kwam, bij zijn voorbeenen kwam, tot zijn nek en met een geweldige, plotselinge ontplooiing van strijd lust wierp het zich naar voren en passeerde de tribune, den favoriet en de eindstreep in vier gigantische sprongen.

Armstrong hoorde onduidelijk het gejuich van de menigte, toen hij won, maar hij hoorde duidelijk het luide ruischen van de zee, van een zee.

Met het verstand, dat alle goede paarden bezitten, hield het kastanjebruine paard in, draafde en stapte en stond daarop een oogenblik stil om den kleinen jockey gelegenheid te geven recht op te gaan zitten; daarna wendde het zich naar de paddock om. Een staljongen kwam aangeloopt en leidde het naar binnen. Ganzoni's factotum kwam met een boos gezicht naar hem toe.

„Je deed dat wel op het nippertje”, kritiseerde hij.

„Zoo?” zeide Armstrong dof.

„Ja”, zeide de ex-Amerikaan, „de chef is kwaad; je hadt al ons geld kunnen verspelen. Hij zegt, dat je een belabberde wedstrijd reedt en voor slecht rijden wil hij niet met een bonus over de brug komen”.

„Niet?” Armstrong wendde zich tot den staljongen. „Help mij even een handje”, zeide hij; hij tolde op zijn beenen, toen hij op den grond stond, maar slaagde erin het zadel af te nemen; daarop keerde hij zich een oogenblik tot het paard.

„Boy”, zeide hij en hij wist waarschijnlijk niet, wat hij zeide, „boy, wij zien elkander weer!”

Hij liep naar den weegstoel en ging automatisch zitten met het zadel op zijn schoot. De weegschaal sloeg door.

„In orde”, zeide de weger.

Maar Armstrong hoorde hem niet.

„Sta op!”

Hij bewoog zich niet.

„Hij is flauw gevallen”, zeide Rankin, die zijn beurt afwachtte. „De zwarte is ziek”.

Zij droegen hem weg en legden hem op een sofa.

„Hij is koud en stijf”, merkte iemand op.

„Hij is dood!”

Ganzoni drong zich naar voren, opgeschrikt uit zijn roerloosheid.

„Maar ik win toch deze ren?” riep hij opgewonden. „Win ik deze race nu niet?”

„Ja, u wint dit nummer”, zeiden de officials, „maar wat doen wij met uw jockey?”

„Met hem? Ik heb niets met hem te maken”, antwoordde Ganzoni met een schouderophalen. „En bovendien heb ik hem vooruit betaald. Maar er zijn toch geen bezwaren?”

„Wat voor bezwaren zouden er kunnen zijn?” verzekerden zij hem. „Hij is gewogen”.

De gong luidde. Alles was in orde; de totalisator kon uitbetalen. Andere jockeys verschenen, andere paarden werden voorgeleid. Het orkest speelde een selectie Amerikaansche stukken, omdat er dat jaar zooveel Amerikanen te Nice waren.

No place on earth do I love more sincerely

Than old Virginny, the land where I was born.

Maar het orkest had zich deze ironie kunnen besparen, want hij had een grooten wedstrijd gereden en gewonnen en daarbij . . . hij was nu toch in „Virginny”!

DE AARDE DRAAIT..

DOOR TRIXIE

SIEGFRIED was ziek geweest. Kou gevat, koorts, hoesten. Dat duurde een paar weken, toen daalde de temperatuur. Maar hij bleef nog hoesten en zijn neus zag er uit als van een slecht verzorgden kleinen jongen. Dat maakte, dat hij gespaard moest worden, niet anders mocht doen dan wat stappen aan de longe in de manege. En aan den anderen kant moest hij, om weer op krachten te komen, flink gevoed worden. Een paardenkoekje, een extra schepje haver brachten opnieuw de rondingen op de plaatsen waar we ze met eenige bezorgdheid in die dagen van ziek zijn hadden zien wegslinken. ☼ Alles bij elkaar genomen was het geval in het geheel niet verontrustend. Het eenige bezwaar van de zorgzame behandeling was, dat Siegfried min of meer tureluursch werd. Volop voer en weinig werk is niet het meest geschikte middel om een jong paard gewillig en gehoorzaam te maken. Aan de longe maakte hij de dolste bokkesprongen in plaats van rustig te draven en dan brak het zweet hem aan alle kanten uit, omdat hij slap en futloos geworden was door zijn ziekte. Iederen dag luisterden we naar zijn hoest en toen die wat begon te slijten werd er besloten, dat ik er dan toch maar weer eens op zou gaan. „Maar we nemen hem eerst aan het touwtje”, besliste de instructeur, bezorgd voor mijn welzijn zoowel als voor dat van den schimmel. ☼ Siegfried werd dus gezadeld en we zouden het probeeren. Zien hoeveel hij nog wist van wat we hem in de afgelopen weken vóór zijn ziekte hadden bijgebracht en wat hij had vergeten. Het eerste leek een bitter beetje, het laatste was aanzienlijk. Het zag er uit of we weer heelemaal van voren af aan zouden moeten beginnen. De eerste les verliep in een voor hem misschien niet onaangename afwisseling van steigeren en bokken, waarbij het niet aan hem lag, dat ik in het zadel bleef, al was het dan één keer met de armen om zijn hals. Hij leek nog feller in zijn verzet dan toen ik hem eerst kreeg, gooide zich tegen den teugel in, was dwars en koppig, deed of hij niets begreep en niets wist en niets kende en bracht den instructeur tot de conclusie: alles weer loslaten, en opnieuw van het begin af aan aanvangen. ☼ Daarbij behoorde een bijna geheel uitgeschakelen van de teugelhulpen, aandraven zonder hem op te nemen, zoodat hij geen oogenblik in zijn mond gehinderd kon worden; met een doorlopend consigne, dat me in alle toonaarden werd toegeroepen en toegebruld: Los! Los! Los! !

(Slot op blz. 420)

Foto K. Lubinski

ANATOLISCH LANDSCHAP IN DE OMGEVING VAN ANKARA

HET MODERNE TURKIJE

DOOR KURT LUBINSKI

IN korten tijd is er in Turkije ontzaglijk veel volkomen veranderd. De 20e eeuw is met het land niet al te zachtzinnig omgesprongen en er waren jaren, dat de natie hopeloos verscheurd was. In het nieuwe Turkije treden dan ook sterk op den voorgrond de maatregelen, welke het voortbestaan van den modernen staat moeten verzekeren. De bijna ononderbroken strijd om vrijheid en zelfstandigheid heeft het tot een politiestaat met rigoureuze maatregelen gemaakt. Er is geen staatshoofd, dat zorgvuldiger bewaakt wordt, dan Kemal Pasja. Twee auto's met rechercheurs en gendarmen, zes politieagenten op motorrijwielen begeleiden als voor- en achterhoede zijn auto. Een hooggeplaatst Turksch ambtenaar zei mij eens: „Wie een rechtvaardig oordeel wil vellen over onze levensverhoudingen, moet er van uitgaan, dat wij Turken nog steeds leven in den alarmtoestand van een voortdurenden staat van beleg”. Een instelling, die deze woorden het best illustreert, is de militaire politie, die in alle garnizoensplaatsen dienst doet naast de gewone politie. Ik reisde eens met een Turkschen kapitein van Istanboel uit de provincie in. Toen we het stadje bereikten, dat toevallig het gemeenschappelijk doel onzer reis was, trad er terstond een patrouille militaire politie op den officier toe en verzocht hem naam, garnizoensplaats en andere persoonlijke gegevens mede te deelen. Zulke maatregelen zijn hier niets ongewoons. ☒ Turkije werd op hetzelfde oogenblik van dubbele boeien bevrijd: van de voorrechten, waarop elke Sultan voor zich en zijn hof zonder meer aanspraak maakte en van de exterritorialiteit, krachtens welke Europeesche mogendheden midden in Turkije volgens hun eigen wetgeving recht mochten spreken. Ten tijde van het sultanaat kon een Europeaan gerust zich niets gelegen laten liggen aan den Turkschen politieagent, als zijnde deze minderwaardig. Geen politiebeambte zou het b.v. gewaagd hebben, den auto van een vreemdeling aan te houden, die aan den verkeerden kant van de straat reed. Turksch recht, dat geldt voor iedereen in het land, is eerst gekomen met den nieuwen staat van Kemal Pasja. De internationale ervaringen, die men — ten deele zeker niet vrijwillig — betreffende het rechtswezen opgedaan had, kwamen nu te pas. Men koos van overal het beste. Wat betreft het Burgerlijk recht volgde men Zwitserland, wat Handelsrecht aangaat Duitschland. Het Strafrecht leverde Italië. Tegelijkertijd wijzigde zich eveneens de rechtszaal: de Turksche vrouw deed hier haar intrede als rechter, ambtenaar O.M., advocate. Thans zijn er, alléén bij de rechtbank te Istanboel, vier vrouwelijke rechters en zes vrouwelijke advocaten. ☒ In het moderniseringsproces van de Turksche tot moderne vrouw is de in Europa veel ter sprake gebrachte afschaffing van den sluier slechts een symbolieke daad. Haar leven kreeg nieuwen inhoud, omdat de wegen tot beroepswerkzaamheden voor haar opengezet werden, die tot

Slot)

duisver gesloten gehouden waren. Wat haar kleeding betreft, was er een overgangstijd. Nog in het begin dezer eeuw was de Turksche vrouw zwaar gesluierd, maar gedurende de oorlogsjaren werden de desbetreffende zeden vrijer. Daarna bleef als mode-rest van den door de revolutie afgeschafte sluier een soort nonnengewaad, dat de gestalte omhulde, het gelaat echter van het voorhoofd tot den mond vrij liet. En nu is een zwarte tulbandachtige hoed het laatste spoor dezer traditie. Slechts in de dorpen zag ik nog vrouwen in het lange gewaad, dat ze bij mijn nadering met de handen tot een sluier samenplooiden. ☒ Het verschil tusschen stad en land is nog steeds aanzienlijk. De Turksche vrouwen van Ankara en Istanboel dragen hun hoedjes koket op één oor, hebben het haar naar de laatste mode gekapt en volgen nauwgezet alle voorschriften der Europeesche mode. De bioscoop en het voorbeeld der filmsterren, die van Greta Garbo af tot Mae West toe geestdriftig gevolgd worden, hielpen hen snel voorwaarts op den nooit betreden weg. Want afgesloten van de wereld hebben de vrouwen hier eeuwen lang geleefd, slechts behoorend tot de familie, verder zonder kennis of ervaring. Het is dan ook bewonderenswaardig, wat zij gepresteerd hebben in de enkele jaren dat zij gelijke rechten hebben als de man. De bevrijding der Turksche vrouw uit den harem drukte haar stempel op het gansche land. Vrouwen vervullen een leidende rol in de door Kemal Pasja verordende vernieuwing der Turksche taal, waarbij zij van vreemde woorden, die van Arabischen of Perzischen oorsprong zijn, gereinigd wordt. Zij werken mee aan de nieuwe geschiedschrijving van het land, die terug gaat tot den vóórislamitischen tijd; zij organiseren vrouwenverenigingen, en dezelfde Turksche vrouwen, wien de Koran sedert vele eeuwen elken invloed op het openbare leven verbood, nemen nu als leeraren en artsen deel aan het scheppen van een geheel nieuwe volksmoraal. ☒ Vroeger mocht een Turksche vrouw zich noch op het parket van een danslokaal aan den arm van een man vertoonen, noch in het publiek als danseres optreden. Haar kunstzinnige gaven bleven het zorgvuldig bewaarde geheim van den harem. Wat men op andere plaatsen zag, waren steeds buitenlandsche meisjes en vrouwen. Vandaag aan den dag is het precies het omgekeerde: aan danseressen van Turksche nationaliteit wordt de voorkeur gegeven, buitenlandsche worden uit het land gewezen en Turksche balletmeisjes zijn het grootsteedsche attriboot van Istanboel en Ankara. ☒ De verboden van den Koran, die de sierkunst slechts toelieten bij het bouwen van moskeën, zijn opgeheven. Schitterend gelegen aan den oever van den Bosporus is de kunstacademie van Istanboel, een historisch gebouw, eens sultanspaleis, na 1908 parlamentsgebouw. Haar leider is een Turksche schilder, die te Parijs gestudeerd heeft, prof. Namoeck Ismael. Vele vooroordeelen

moesten overwonnen worden, eer de Kunst haar rechten gewonnen had. Men kan zich bijna niet voorstellen dat de vrouwen, die nu samen met hun mannelijke medeleerlingen op de kunstacademie de anatomie aan het levende model bestudeeren, goed tien jaar geleden nog zich aan den blik van elken man moesten onttrekken. Zoo kregen Istanboel en Ankara bijna plotseling hun sensaties: moderne tooneel, actrices, klankfilm. Slechts Armeensche, Grieksche of andere buitenlandse vrouwen mochten tien jaar geleden nog in de Turksche schouwburgen spelen. Den dag, waarop Kemal Pasja, de Bevrijder, zijn glorieuzen intocht in Stamboel hield, traden twee Turksche actrices op in een feestvoorstelling van „Othello”. Beide vrouwen — de eene was onderwijzeres, de andere de echtgenoot van een kunstenaar — hadden jarenlang vurig verlangd naar dit oogenblik. De nieuwe staat liet hun den weg naar het tooneel vrij. Beiden, de mooie Bedia Moevahhit, en de zeer veelzijdige Neyire Neyir — zijn thans gevierde actrices. Toen de Perzische minister van Buitenlandsche Zaken voor korten tijd te Stamboel vertoefde, gaf hij te hunner eere een groot diner. Het is voorwaar een omkeer van alle verhoudingen: tien jaar geleden achter den sluier, nu het middelpunt van openbaar leven. „Huis der Schoonheid”, in het Turksch: „Darülbeday”, heet de stadsschouwburg van Istanboel. Toen ik haar voor het eerst bezocht, was ik een en al verbazing. De acteur Ercument Behzat had bij Max Reinhardt gestudeerd, de regisseur Ertroegoel Moeksin bij Meyerhold in Moskou. Hij is de schepper der Turksche klankfilm. Zijn eerste product heet: „Een volk ontwaakt”. Het is gefilmde geschiedenis, vervuld van een meeslependen geestdrift voor den nieuwen staat. De volkshelden Kemal Pasja en Ismet Pasja werkten persoonlijk mede. Ideaal ligt het Turksche Hollywood daar aan den zonnigen oever van den Bosporus.

Foto K. Lubinski

HUWELIJKSVOLTREKKING OP HET BUREAU VAN DEN BURGERLIJKE STAND

ze ter secretarie andermaal opgeteekend bij de huwelijksaan-gifte met Marjan Horrevoets. Maar toen waren ze overstemd door 't feestelijk gerucht der plechtigheid, als Peer zijn breed-gemutste bruid de trappen opleidde naar de trouwzaal van 't raadhuis. De hooge hoed van Peer Klep, al een beetje naar den groenigen kant, had bij deze gelegenheid de volle aandacht opgeëischt van den ambtenaar, die de ceremonie hielp verrichten. De hooge zije, gulhartig in leen afgestaan door Knelis van Baal, die vendelzwaaijer was bij St. Sebastiaan en „offesjeel” moest zijn, als de goeverneur kwam ter inspectie of als er feest was bij de guld . . . Peer Klep! Zoo kende hem ieder. En geen schooljongen was er, die aan een prijsvraag naar zijn echten naam zou hebben kunnen meedoen! Want van Peer zelf kwam je 'm vast niet te weten! Ojeremie nee! De bijnaam „Klep” was de familietrots sinds jaren her; de emanentie van 't eervolle beroep, in de familie Smeulders gebleven al van „voaders grootvader af”, lang voor den Franschen tijd al! Zoo stond 't in de boeken te te lezen, beweerde Peer. 'n Wapenschild had er bijgepast!

Oud-Meierijsche schetsen

DOOR J. M. HOES PEER KLEP

BUITEN de twee getuigen en de ambtenaar van den burgerlijken stand van H., ten overstaan van welke zijn vader Kobus Smeulders in den jare 1847 verklaard had, dat op den dertienden November tusschen half 12 en twaalf uren 's namiddags geboren was een kind van 't mannelijk geslacht: Petrus Jacob Smeulders . . . , behalve de pastoor der parochie, voor dewelke de ietwat nasale stem zijner petemoei Nel van Dal dezelfde namen had opgedreund, toen ze den oudsten telg van Koob de klepperman ten doop had gehouden in den vroegen morgen van den veertienden daar aanvolgende . . . , behoudens genoemde autoriteiten, zeg ik, was er niemand in ons rustige Brabantse dorp, die wist, dat Peer Klep nog over officieeler namen te beschikken had. Zeker, in de zeventiger jaren waren

Foto K. Lubinski

HET BALLET VAN HET THEATER DARÜLBEDAY TE ISTANBOEL IN DEN SCHOUWBURGTUIN GEDURENDE EEN PAUZE IN DE REPETITIES

Foto K. Lubinski

HET MODERNE TURKIJE. EEN OUDE TURK, DIE ZOWEL MOHAMMED ALS KEMAL PASJA TE VRIEND WIL HOUDEN: HIJ DRAAGT EEN PET, OMWONDEN MET EEN SOORT TULBAND

ken over de Belze grenzen. Daar zat traditie bij de „Kleps” ☞ Toch was 't voorgekomen, met 't klimmen der jaren, dat een paar nachtelijke inbraken ons vredige dorpsleven kwamen verstoren en eens was een hooinijt in vlammen opgegaan, terwijl Peer onzichtbaar bleef! Booze tongen waren daarop in beweging geraakt! Wie is veilig tegen den scherpen steek van booze tongen en welk blazoen bleef onbesmet door den smeur, die achterdocht en kwaadsprekerij daarop neerslaat? Toen was 't erge gebeurd De vroede vaders hadden vergaderd en wijd en breed was 't groote dorpsbelang uitgemeten bij een goeden nachtwaker en de groote verantwoordelijkheid was betoogd, verbonden aan 't klepperambt. De oudste wethouder, wiens hofstede wat afgelegen stond, had ostentatief zijn instemming betuigd met de woorden van burgervader en er was een verward gemompel in de raadszaal geweest, dat weinig goeds voor spelde voor Peer de Klepperman! De schoonzuster van den gemeentesecretaris had duidelijk voetstappen gehoord te middernacht, toen zij den slaap niet vatten kon, „vreemde voetstappen, hoorde 't?” Alleen Kees van Bree, de trouwe plakker in 't Zwaantje, die na politieuer er vaak nog eentje „achter de kiezen sloeg” in 't achterhuis, als de petroleumlamp in de herbergkamer al lang was uitgedraaid, Kees van Bree had gezwegen. ☞ Kees had ook „teugen” gestemd, toen Joan Heefers was voorgedragen ter assistentie van Peer op diens nachtelijke tochten ☞ Alsof ze hem door 't hart hadden geschoten, zoo had Peer zich gevoeld, toen met algemeene stemmen minus die van Kees van Bree de gemeenteraad Joan Heefers had aangesteld als tweede nachtwacht tegen een jaargeld, berekend naar negen stuiver daags plus nog een tientje voor slijt aan kleerazie en schoenen. ☞ Een nieuwe klepperratel ging in de maak bij Koos Heeren. Mr. timmerman. Joan, de proleet, die overdag els en pikdraad hanteerde en nu voortaan 's nachts mee te klepper ging! „Wat 'n blamage! Joan had geen traditie; Joan had geen stamboom!” De deftige gekleede jas, waarvan de panden zoo feestelijk konden uitwapperen, als Peer aan de zijde van Marjan „ter hoogtij” ging op Paaschmorgen; die deftige jas, hij zou niet gevoegd hebben om de gekromde proletarische rug van Joane! Burgemeester Verlinden zaliger had er zelf destijds de installatierede in aangehoord, door den oudsten wethouder afgelezen van 't blad, dat in zijn eeltige handen had getrild. En de welkomstgroet van den bovenmeester namens al de gemeentenaren bij zijn intrede in

't dorp Joan droeg 't effen grijs colbertje, afgelegd door Frans Mallens, den leerlooier, van wien hij den afval betrok voor de lapperij ☞ De tijd intusschen heelt alle wonden! ☞ De wrevel lag weldra verstormd in Peer z'n hart en even opgewekt als weleer werden 's winters na tien, 's zomers na klokke elf de uren stuk geslagen tot diep in den nacht ☞ Joan kreeg de buitenwijken. Peer bleef op zijn post, waar de oude linde op ons marktplein nog getuigen kan van zijn waardige plichtstrouw tegen den smaad van kwaaddenkende dorpsgenooten, die fluisterend insinueerden, dat hij kort na middernacht tersluiks zijn huisje binnenwipte aan den Drietip en warmpjes wegschoof onder de dekens ☞ Die oude lindeboom heeft hem gezien, als hij lang na politieuer al de heeren uit „De Zwaan” op sleeptouw nam en ieder veilig wegbracht naar zijn eigen ega! 't Borreltje klare met in de gauwigheid weggeslikt voor 't buffet in: „De Zwaan” was welbesteed aan Peere voor dezen liefdedienst; en 't tweede dito „tegen den slaap”; en 't derde nog „om de heeren plezier te doen”. De plakkerij bleef toegedekt onder z'n liefdemantel, alias z'n ruigen jekker en nooit ook zou de middernachtelijke liefdesescène om juffrouw Bets zijn uitgelekt, die na een ietwat tumultueuse societeitsfuif werd afgespeeld tusschen den notarisklerk en den ontvanger onzer gemeente, hadden de ramen en muren onzer dorpswoningen geen ooren en oogen gehad! ☞ Peer Klep heeft 't blazoen van zijn voorouders onbesmet gehouden, de eere van zijn ambt ongerept bewaard. . . . ☞ Peer Klep is gevallen als offer van den nieuwen tijd. De rijk gegalonneerde tuniek der rijks-politie, die haar intrede deed in ons rustige grensdorp, heeft Peer's glorie verbleekt. 't Ondankbare vaderland tooide met geen eeremetaal de borst van den fieren klepperman op diens zilveren ambtsjubilee. Hij ging in ruste, murmureerend om de degradatie van Peer Klep tot Petrus Smeulders, los daglooner bij den boer. . . . ☞ Sic transit gloria mundi!

HINDENBURG antwoordde op een vraag, wie zijn voorbeelden in de krijgskunst geweest waren: „Caesar, Frederik, Napoleon, Moltke en Eduard VII”. „Uwe Excellentie schertst toch,” riep de verbaasde vrager uit. „Waarin kan Eduard VII U tot voorbeeld geweest zijn?” „In het insluiten!” antwoordde de maarschalk glimlachend.

Foto K. Lubinski

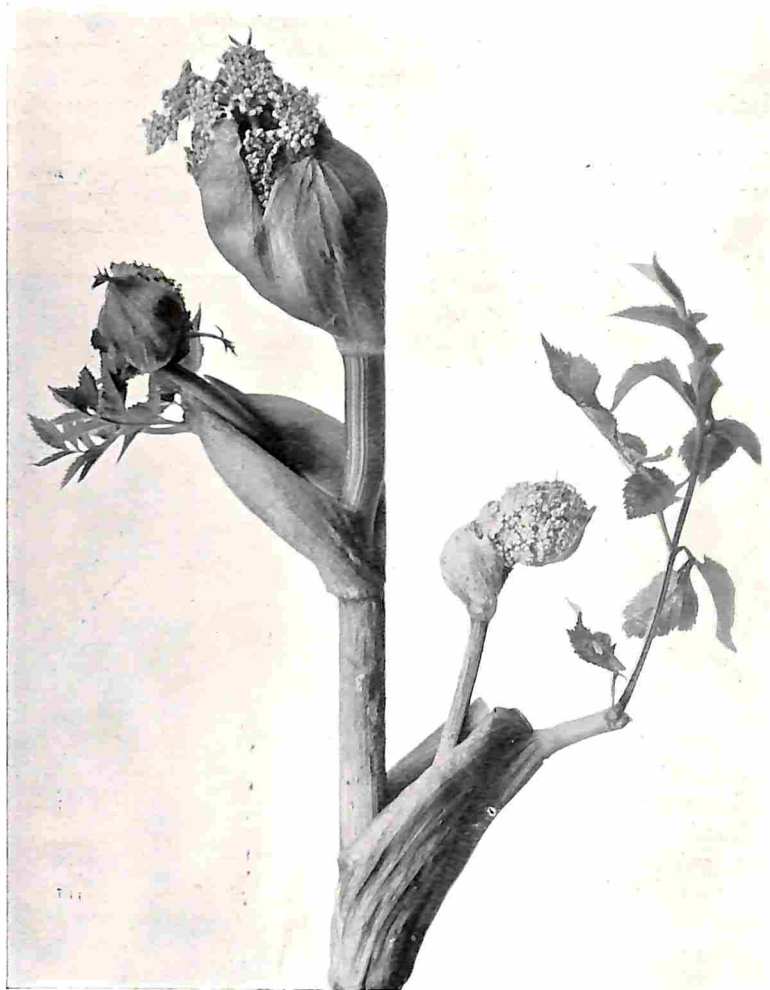
HET MODERNE TURKIJE. NEYIRE NEYIR, DE EERSTE TURKISCHE, DIE ACTRICE WERD. IN EEN TRAGICOMEDIE

Na-zomer langs dijken en wegen

DOOR M. HOEN

SCHERMBLOEMEN EN DISTELS

LANGZAMERHAND begint de tijd te naderen dat wij niet meer spreken van „al in bloei”, maar „nog in bloei”. Dan komen de stille ochtenden, lang in nevelen gehuld, die later wel volkomen in zomerdagen overgaan, maar tegen den avond toch weer merkbaar aan den naderenden herfst doen denken. Een geur van vergaan loof, vermengd met rook, hangt over tuinen en velden en van iedere plant, iederen vlinder, iederen vogel genieten wij, evenals in de lente, weer meer omdat het waarschijnlijk de laatste zijn van het jaar. Nu kan het ook gebeuren dat we langs de slooten plotseling het zuiver geel van een dotterbloem zien blinken of dat er een pinksterbloem door het gras van den berm gluurde alsof het Lente was en alles nog moest beginnen. Ook paardebloemen, witte doovenetel, vlasbekjes en de grove witte en paarse smeewortel ontluiken voor de tweede maal. Het is een verschijnsel dat we ook bij enkele tuinplanten aantreffen en nog steeds is het niet te verklaren, waarom de eene plant tweemaal per jaar bloeit, de andere slechts eenmaal met bloemen prijkt. Het zal wel een quaestie van erfelijken aanleg zijn, want onder precies dezelfde omstandigheden doet de eene plant het niet, de andere wel. Uiterst merkwaardig is het echter, dat de planten bij den tweeden bloei vaak vreemde afwijkingen en vervormingen vertoonen. Ook is het de vraag of ze in zoo rijke mate honing bezitten als in het voorjaar. Een jonge bloem van een doovenetel, die we op dit punt eens onderzochten, bleek lang niet zoo honingrijk als in de lente en het insectenbezoek zal met den honingvoorraad ook wel minder worden. Aardig is het op deze biologische dingen eens te letten en daar het gewone bloemen van den weg zijn, ligt dit onderzoeksterrein voor ieder braak. ☞ Maar naast deze bekende planten staan ook herfstbloeiërs, planten die hun leven nog wat rekken. Wel is het overal veel kaler geworden. Met den overvloed van Juni en Juli is het gedaan, maar voor de insecten, die in grooten getale rondvliegen, is er toch nog veel te halen. Het zijn vooral de schermbloemen, die nu de aandacht trekken en die hier en daar langs wegen en dijken

INGEPAKTE KNOPPEN VAN DE BEREKLAUW

nog een zomerschen indruk wekken, vooral als het op de groote schermbloemen midden den dag wemelt van kleurige zweefvliegen, torren en wesen. Schermbloemen en insecten zijn onverbrekkelijk met elkaar verbonden. Op het fluitekruid komen in het voorjaar de eerste wesen en zweefvliegen af en op den laatsten wortel, de laatste bereklauw halen ze hun voedsel nog. Iedereen kent deze laatste plant, die zeer algemeen is langs dijken en wegen. Reeds vroeg in het voorjaar komen de groote, grove bladeren te voorschijn, maar de plant groeit langzaam uit en begint meestal in Juli te bloeien, maar nog in September zien we hoe de goed ingepakte knoppen opengaan. Schermen en bijschermen en ook de zijtakken, kortom alles wat over een poosje in bloei staat, zijn in het begin netjes verborgen in een groot, lichtgroen schutblad. Dit alles zit als een dikke prop bijeen gepakt en eerst langzaam komen de afzonderlijke schermen, ook ieder weer in zoo'n schutblad gewikkeld, te voorschijn. Eerst als ook deze opengescheurd zijn, wat meestal na elkaar gebeurd, staat de heele plant in bloei. Grof en ruig zijn de bladeren, grof de hooge, gegroefde stengels en ook de bloemen zijn niet zoo fijn en kantachtig als die der overige soorten. De witte, soms groenachtige schermen vallen direct in het oog, doordat de buitenste blaadjes van de buitenste bloemen veel grooter zijn. Geen wonder is het dan ook dat het op de planten krioelt van insecten en de plant rijkelijk vruchten voortbrengt. Deze vruchten zijn aardige dingetjes en in een vaas nog langen tijd een sieraad in onze huiskamer. Naast deze forsche wegrandplant komt ook een fijnere soort voor, die we direct herkennen aan de kleine granaatroode bloemetjes, welke in het hart van het scherm staan. Het is de wilde peen, *Daucus carota*. Tusschen het fijne loof rijzen de lange stengels omhoog, die niet vertakt zijn en aan het uiteinde het bloemscherm dragen, omgeven door een fijn, groen omhulsel, dat zich om de bloem heen sluit, wanneer deze zich samenvouwt. De plant is namelijk zeer gevoelig voor kou en vochtigheid; tegen den avond buigen de bijschermen naar elkaar toe en wanneer de kleine zaadjes rijpen, rolt het heele scherm ineen. Het is de moeite waard eens op de bladeren van deze plant te letten, daar de bonte rupsen van de Koninginnepage hierop leven. Nog andere schermbloemen zullen wij vinden; de gevlekte scheerling vooral in de buurt van de zee, de pastinaak met gele bloemen overal op ruige plekken en ook de engelwortel is zeer algemeen. Door de meeste menschen worden al deze verschillende schermbloemen met den algemeenen naam kikkerbloemen betiteld, maar wie op den bouw van het scherm

DRIEDISTEL, PRACHTIG ALS „DROOGBLOEM” GESCHIKT

en op de bladeren en vooral op den vorm van de vruchtjes let, zal merken, dat ze toch sterk varieren. Voor juiste determinatie heeft men haast altijd de vruchtjes noodig, die in twee deelen vaneen splijten en dan nog eenigen tijd aan het gemeenschappelijke steeltje blijven vastzitten. De vijf meeldraden in de kleine bloemen ontwikkelen zich een voor een en pas wanneer ze rijp zijn en het stuifmeel is weggehaald door de talrijke insecten, rijpen ook de stempels. Onder al deze kikkerbloemen is er echter één, die niet zoo smalend behandeld wordt. Dit is de z.g. blauwe zeedistel, een vermaarde, zelfs beruchte plant, die menigeen reeds in aanraking met een koddebeier heeft gebracht. Hoewel de plant distelachtig van uiterlijk is, zal een nader onderzoek direct uitwijzen dat de vruchtjes duidelijk schermbloemvruchtjes zijn en ze dus niet, zooals de meeste andere distels, tot de Compositeten behooren. In den nazomer is ook de tijd voor deze planten. Iedereen kent deze pronkende prikkers, die van den vroegen morgen tot den laten avond door bijen, hommels en vlinders worden bezocht. Het loont zeker de moeite eens een tijdlang op een ruige plek, want daar groeien distels bij voorkeur, stil te staan en te onderzoeken wie er al zoo zulk een distelhoofdje bezoeken. Witjes en citroentjes, gekleurde vlinders als vos en atalanta, schoenlappers en pauwoogen, maar ook alleraardigste graaf- en metselbijtjes behooren tot de regelmatige bezoekers en wijzelf vangen er altijd mooie *Osmia*'s en *Megachile*'s, die hun stuifmeel met behulp van een buikschuier verzamelen. Maar als we zoo op het zoemende, krioelende insectenvolk letten, zal het ons misschien ook opvallen dat er onder al die distels nogal enig verschil bestaat. Want hoewel ze allen prikken en steken en paarse, samengestelde bloemen hebben, zijn ze door allerlei kleinere en grootere verschillen van elkaar te onderscheiden. Als meest iedere Compositetenbloem is ook dit hoofdje weer een verzameling, een bouquet van wel meer dan honderd bloemen, bijeengehouden door den bouquethouder, die uit veel stekelige blaadjes bestaat: het omwindsel. Iedere bloem, die we voorzichtig uit het paarse bouquetje plukken, is van onderen wit, van boven paars en bestaat uit kelk en bloemkroon. Het is echter mogelijk, dat we tevergeefs naar de kelk zoeken. Deze is ook niet groen, zooals bij de meeste bloemen, maar bestaat uit een krans van witte haren, onderaan de bloem bevestigd. En als we nu van een paar verschillende planten de enkele bloempjes hebben onderzocht, ontdekken we tevens eenig verschil in de familietrekken van de zoo op elkaar lijkende paars-

hoofden. Want bij den eenen tak van de groote distelfamilie, n.l. *Carduus*, zien deze haartjes er precies uit als kleine zaagjes, bij den anderen tak, *Cirsium* of veerdistel, zijn ze gepluisd of geveerd. Daarin vinden we dus een onderscheidingsteeken en het is niet eens noodig dat we hiervoor een hoofdje van haar bloempjes berooven. Want als we de z.g. zaadjes, waarvan er hoopen door de lucht dwarrelen, eens goed bekijken vinden we de zaagjes en pluusjes terug in de door den wind voortgeblazen pluimpjes. Dat z.g. zaad is het vruchtje, dat onder het bloemhuisje lag en rijp is geworden en het pluus is niets anders dan de overgebleven en wat uitgegroeide kelk, die nu meehelpt het vruchtje zoo ver mogelijk van de moederplant te verwijderen. Soms lijkt het alsof de hoofdjes

bepoederd zijn met paars stof. Als we echter goed kijken, zullen we zien dat het stof uit een donkerpaars kokertje komt, dat als een hulsje een vreemd geborsteld steeltje omsluit. Deze wonderlijke dingen zijn de meeldraden en de stamper, terwijl het stof het stuifmeel is, dat door den geborstelden stamper uit het kokertje der meeldraden wordt gepoetst. Deze schijnbaar ingewikkelde inrichting dient weer om te voorkomen dat het stuifmeel op den stamper van dezelfde plant terecht komt.

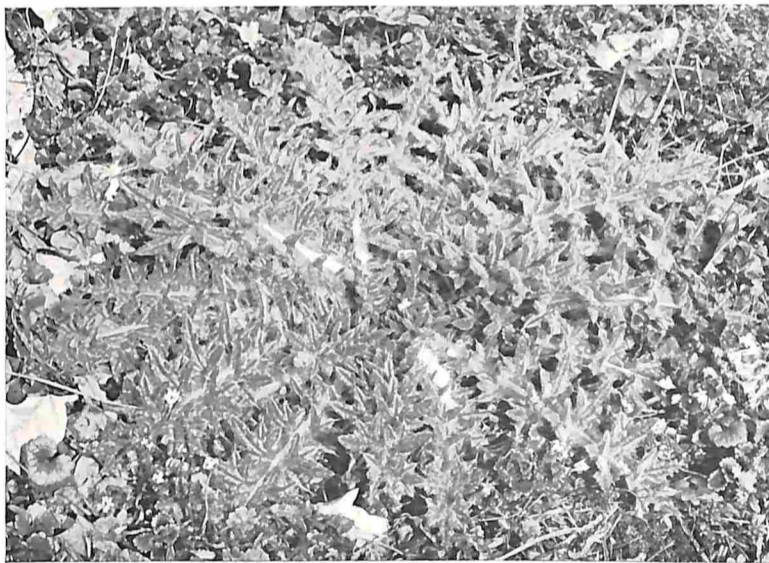
De nog onrijpe stamper duwt het stuifmeel uit de bloem omhoog en pas wanneer dit is weggehaald door de insecten en ze boven het paarse meeldraadkokertje is uitgegroeid, wordt ze rijp en is ze geschikt om stuifmeel van een andere bloem op te nemen. Van de groep distels met getande kelkhaartjes, *Carduus* dus, komen er twee zeer veel voor in ons land. Het zijn de knikkende distel, *Carduus nutans*, en de kruldistel, *Carduus crispus*. De eerste is, zooals haar naam al aanduidt, direct aan de gebogen hoofdjes, vooral wanneer de bloemen nog in knop zijn, te herkennen. Maar ook de kruldistel is een van de gewoonste soorten langs dijken en wegen, die ook in alle tuinen als onkruid en ook veel op onbebouwde plaatsen is te vinden. De veeldoordistel, *Carduus acanthoides*, is een minder voorkomende soort, meer een echte adventieplant, die hier en daar op enkele plaatsen is aangevoerd. Ook tot het geslacht *Cirsium* behooren een aantal heel gewone soorten, die iedereen wel kent. Een echte liefhebber van vochtigheid is de kale jonker, die in moerassige weilanden een bijna onuitroeibaar onkruid is. Ook

de akkerdistel, direct te herkennen aan de bleeklila bloemen, is een bouwlandonkruidplant, maar deze is aan het einde van den zomer uitgebloeid en staat vol pluizend zaad, dat door den wind over het land wordt gestoven. De mooiste soort is de speerdistel, *Forsch* en hoog, rijkbloeiend, is ze een statige plant langs den weg en als een decoratieve plant zou ze ook in tuinen wel op haar plaats zijn, als niet het volgende jaar haar opschietende kiemplanten eindeloos werk gaven bij het wieden. In het Zuiden van ons land groeit nog de zeldzame aarddistel, *Cirsium acaule*. In het midden van het keurig regelmatig bladerrozet prijkt, geheel stengelloos als een paars propje, een enkel bloemhoofdje. Tegen den grond gedrukt valt deze plant weinig op en dat is maar goed ook, want het is een van de zeldzaamste planten uit ons land en te veel aandacht zou haar waarschijnlijk schade berokkenen. Een prachtige „droogplant“ is de *Carlina vulgaris*, de driedistel, die ook tegen het einde van den zomer in bloei komt

en nog lang daarna een sieraad in onze winterbouquet kan zijn. Deze plant is gemakkelijk over te planten en vooral degene, die veel stroobloemen, judaspenningen, *Statice* en andere droogbloemen kweekt, zal haar zeer op prijs stellen. Meestal ontkiemt het distelzaad nog hetzelfde jaar, de plant overwintert en het volgende jaar groeien wortel en bladerrozet wat uit, om in het tweede jaar in bloei te geraken. Maar het gebeurt ook wel, vooral wanneer we een mooi najaar hebben, dat de plant het volgende jaar reeds bloeit. Laat in het najaar nog hebben we van de distels plezier, want als de insecten verdwenen zijn, komen vogels om het de overgebleven zaad te eten. Vooral als het zaad door regenbuien wat vochtig is geworden en in elkaar gekleefd blijft zitten, zoodat de wind

WILDE PEEN

ROZET VAN DE AARDDISTEL

er geen vat op heeft, is er voor de vogels nog wat te halen. Men zou denken dat die distels door hun stekels, die als naalden zoo scherp zijn, tegen alle mogelijke vijanden zijn beschermd. Zelfs de stengel bevat geen plekje waar men haar zou kunnen aanvatten en bovendien hebben de bladeren geen bladstelen, maar is de hoofdnerf met den bladstengel onmiddellijk vergroeit en de bladranden loopen soms als stekelige vleugels nog een eind langs den stengel omlaag. Distels wieden in een tuin, waar ze al te weelderig zijn opgeschoten, is dan ook geen plezierig werk! Toch kunnen wij ondanks deze krachtige weerbaarheid vaak distelplanten zien welker bladeren zijn aangevreten. Het zijn vooral de lucht-aanvallen, waartegen ze weerloos zijn en distelvlinder en groene schildkever kunnen de plant flink toetakelen. Ze voeden zich met het groene bladmoes van de bladeren, want de leerachtige harde opperhuid is on eetbaar en bevat trouwens ook geen voedsel, daar dit in de met bladgroen voorziene cellen wordt gemaakt. De groene schildkever en vooral de larve van dit dier, die, wanneer ze volgegeten is, uit haar vel barst en telkens in een nieuw kleed te voorschijn komt, doen zich te goed aan het distelgroen. Het volwassen dier leeft als een groen schilfertje op de bladeren, daar kop en pooten als bij een schildpad onder het dekschild zijn verborgen. De larve leeft onder een hoopje vuil, afgedankte pantsers, waar hij is uitgekropen, en uitwerpselen, zoodat vogels hem niet gemakkelijk zullen vinden. De rupsen van den distelvlinder doen niet zooveel kwaad, omdat ze eenzaam leven en niet, zooals de rupsen van den St. Jacobsvlinder,

in grooten getale hun voederplant aanvallen. Vele Composieten bloeien lang door. Zoo ook de blauwe Cichorei. Zijn paardebloemachtige bloemen sieren nog tot in September wegen en dijken.

's Middags en bij donker weer sluiten zich de bloemen, maar als ze in den zonneshijn weer opengaan, is hier ook weer van allerlei te zien en te bewonderen. Ook het hoerenwormkruid met zijn knoopachtige, gele bloemen bloeit nog lang en tot in October, als het weer goed blijft is er nog van allerlei te zien. Late kamperfoelie geurt in de struiken, de heggerank heeft tusschen de kleurige bessen nog enkele groengele bloemen. En dan blijven nog lang de bessen en vruchten hangen. Er is genoeg om optimistisch den Herfst in te gaan.

DE VEELDOORNDISTEL, EEN ADVENTIEFPLANT

SCHEEPSFOLKLORE IN DE SCHEEPSVERSIERING

DOOR J. ODERWALD

(Vervolg)

WIJ komen thans tot de versiering van het voorschip, die, waarschijnlijk wel mede in verband met de heiligheid van het achterschip, nooit zoo uitbundig is geweest als van den spiegel, maar waaraan toch ook al het mogelijke in verband met de verfraaiing gedaan is. Hoofdzaak is hier het z.g. schegbeeld, in

den meer bekenden vorm het beeld dat geplaatst was onder de boegspriet van het schip. Ook deze versiering is tot in de verre oudheid na te speuren, zoowel in de Indische wateren, China, Babylonië, als in Egypte, ja, volgens de meening van sommige onderzoekers mag men het schegbeeld terugvoeren tot in den oertijd, toen de eenige manier voor den mensch om aan den anderen kant van een water te komen bestond in het zich voortbewegen op een drijvenden boomstam. De wortels daarvan zouden, met het oog op beter drijven, bijeengebonden zijn en het oudste schegbeeld gevormd hebben. Er zouden zelfs antiquairs zijn, die in de stille hoop leven, nog eenmaal de vondst te doen van zulk een, stellig grimmig en grotesk uitzienden, voorlooper van het schegbeeld. Het heeft echter geen zin zich veel met deze badinage bezig te houden, want, zooals reeds gezegd, er zijn voldoende aanwijzingen, in woord en beeld, om aan te toonen dat ook de versiering van het voorschip zeer oud is. Afgebeeld valt het zelfs reeds na te sporen op de oude Egyptische vaas in het Museum van Oudheden in Leiden, overgenomen in Moll, *Das Schiff in der bildenden Kunst*, zoodat men niet eens ver hoeft te gaan, als men zoo iets wenscht te zien. Elders treft men de heilige ram- of ibiskoppen aan, of, op de doodschepen, den gouden met edelgesteenten ingelegden havikskop. In Babylonië de reeds gemelde paardekoppen, die de schepen der Phoeniciërs ook hadden, in verband waarmede vermeld kan worden het merkwaardige verhaal van Eudoxus, aan wien op zijn omzwervingen aan de

kust van Ethiopië een schegbeeld getoond werd, dat daar was aangedreven en als Phoenicisch herkend werd. Ouder en meer aan den mythischen kant is het verhaal hoe de Argo van Jason door Athena op het voorschip werd voorzien van een tak van den heiligen eik van Dodona. En zoo zou men door kunnen gaan. Wij willen echter volstaan met nog te wijzen op de koppen van draken en andere monsters, waarmede de schepen der Vikingen voorzien waren, volgens de geschreven getuigenissen en ook volgens de afbeeldingen op het vermaarde kunstnaaldwerk dat te Bayeux te bewonderen valt en de voorstelling geeft van den tocht van Willem den Veroveraar naar Engeland. Van grooter waarde zijn tenslotte nog de werkelijke overblijfselen van zulke beelden. Zoo heeft men ter

plaatse waar eenmaal de beroemde zeeslag bij Actium gevoerd werd en ook bij Kartago een schegbeeld gevonden, waaruit tevens blijkt het groote nut van de archaeologie. Een mooi voorbeeld daarvan mag hier nog genoemd worden in het aan de oppervlakte brengen van de bijna 2000 jaar geleden gezonken praachtschepen van Caligula in het Nemi-meer. Door al die eeuwen heen had men daarover zooveel gehoord, dat de oplossing van hetgeen nog raadselachtig of mythisch leek in deze zaak, in groote kringen gewenscht werd. Thans is daaraan voldaan; beide schepen staan droog en men heeft, wel is waar, geen schegbeelden gevonden, zelfs niet veel andere voorwerpen, die op

de afbeeldingen op het vermaarde kunstnaaldwerk dat te Bayeux te bewonderen valt en de voorstelling geeft van den tocht van Willem den Veroveraar naar Engeland. Van grooter waarde zijn tenslotte nog de werkelijke overblijfselen van zulke beelden. Zoo heeft men ter plaatse waar eenmaal de beroemde zeeslag bij Actium gevoerd werd en ook bij Kartago een schegbeeld gevonden, waaruit tevens blijkt het groote nut van de archaeologie. Een mooi voorbeeld daarvan mag hier nog genoemd worden in het aan de oppervlakte brengen van de bijna 2000 jaar geleden gezonken prachtschepen van Caligula in het Nemi-meer. Door al die eeuwen heen had men daarover zooveel gehoord, dat de oplossing van hetgeen nog raadselachtig of mythisch leek in deze zaak, in groote kringen gewenscht werd. Thans is daaraan voldaan; beide schepen staan droog en men heeft, wel is waar, geen schegbeelden gevonden, zelfs niet veel andere voorwerpen, die op

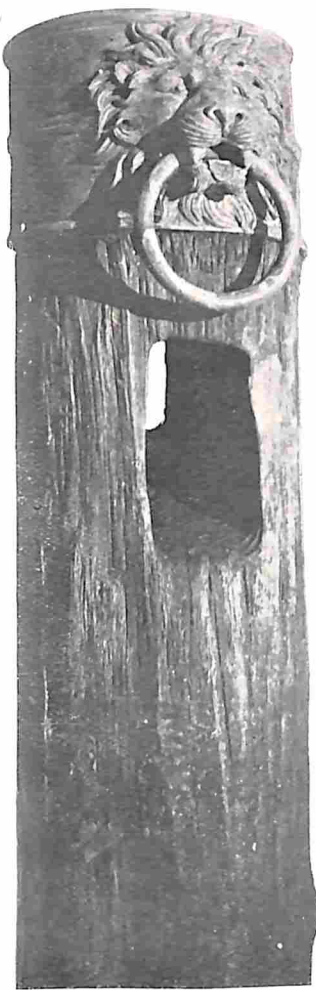

HET VERMAARDE BAYEUX-NAALDWERK. SCHEGBEELD OP EEN DER SCHEPEN VAN DE VLOOT VAN WILLEM DEN VEROVERAAR

versiering betrekking hebben, dan er reeds vroeger gevonden waren, maar de groote arbeid die daar besteed is, heeft toch het voordeel gehad dat men een indruk krijgt van den scheepsbouw in dit verafgelegen tijdperk. Evenals de heilige beelden op het achterschip, hebben ook de uitbeeldingen op het voorschip eene beteekenis gehad, die in verband stond met het vermijden van de gevaren der zee, of, in het algemeen, om zich geluk en voorspoed voor de ondernomen reis te verzekeren. Echter meer in verband met de folklore dan met den godsdienst. Voordat we nog iets zullen zeggen over deze

folklore, willen wij nog wijzen op de voorbeelden van jongeren datum, waaruit die folklore spreekt en waarvan we het voordeel hebben dat wij er nog de „tastbare” bewijzen van kunnen aanschouwen o.a. in het Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum, het bekende gebouw in de Cornelis Schuytstraat te Amsterdam. Dit museum, eenvoudig van buiten-aanzicht als het is, heeft het groote voordeel dat het binnen zijne muren vele schatten bevat, aldaar saamgebracht dank zij den burgerzin en de ruime giften van een aantal goede vaderlanders. Gehoorgevende aan een wensch van H. M. de Koningin, om toch te trachten de prachtige herinneringen aan Neerlandsch opkomst en grootheid, die op de Eerste Nederlandsche Tentoonstelling op Scheepvaartgebied in 1913 te zien waren, bijeen te houden, opdat ze immer door het publiek aanschouwd konden worden, kon de Vereeniging worden opgericht, welke aan dien wensch met groot succes gevolg heeft kunnen geven. Sedert 1922 is de Vereeniging in staat, in een eigen gebouw het publiek ter bezichtiging aan te bieden hetgeen de nationale scheepvaart en ook die van andere natiën in den loop der tijden heeft voortgebracht. De verzameling omvat niet alleen modellen en kaar-

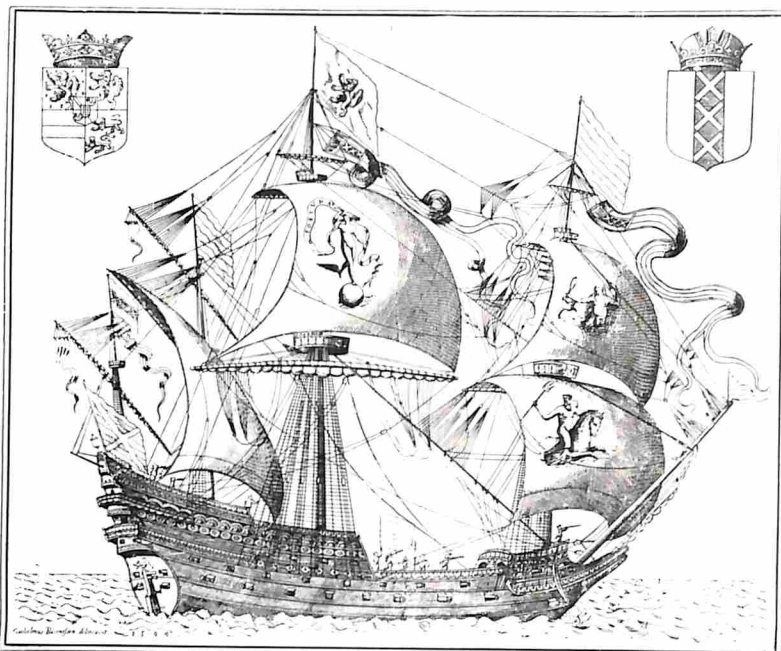
ten, maar ook, in groote verscheidenheid, schilderijen en gravures van de zoo beroemde oude Hollandsche zeeschilders. De 17e en 18e eeuw, vooral waar het den vollen bloei betreft, heeft zich gekenmerkt door eene uiting van kunst op alle gebied en zoo vond ook het zee-schilderij in Nederland niet alleen zijn wieg, maar, dank zij de groote menigte schepen, die op alle zeën de Nederlandsche vlag vertoonden, vond het ook gelegenheid zich tot vollen bloei te ontwikkelen, waaraan men bij elk bezoek aan het museum herinnerd wordt. En dat in eene omgeving, waarin de rust en de practische rangschikking het beschouwen zoo aantrekkelijk en leerzaam maken, vooral met behulp van de korte, duidelijke toelichtingen, die een gids overbodig doen zijn, aangenomen, dat de gemiddelde museumbezoeker de moeite neemt een gids te koopen en te lezen. Eene omgeving, zoo geheel in overeenstemming met het Zeewezen, dat men onwillekeurig denkt aan Xenophon, die zoo verbaasd stond over de ordelijkheid, die hij op het schip uit zijn tijd dus blijkbaar ook al aantrof en op zijn vraag aan den stuurman, hoe deze alles zoo netjes in zoo'n kleine ruimte kon opbergen en alles zoo goed kon vinden, ten antwoord kreeg: „Weet, reiziger, dat het noodig is, dat straks, als in volle zee de storm ons in het donker bestookt, wij niet moeten zoeken, maar alles dadelijk moeten kunnen vinden wat noodig is om het schip te redden”. De directeur van het Scheepvaartmuseum, de heer Voorbeytel Cannenburg, zal in zijn tegenwoordig commando met stormweer niet zooveel rekening behoeven te houden, maar als een hedendaagsche Xenophon hem het welverdiende compliment van overzichtelijkheid zou maken, dan zou zijn antwoord, met een variant op het voorgaande kunnen luiden: „Weet, bezoeker, dat het mijn wensch is dat gij alles zoo goed mogelijk moet kunnen vinden” en de bezoeker zal moeten erkennen, dat die wensch in alle opzichten vervuld is. Over de beschrijving van de scheepsmodellen en hunne versiering kan de weetgierige lezer zeer veel vinden in het werk van den heer G. C. E. Crone, „Nederlandsche jachten, binnenschepen en visschersvaartuigen” en in den Catalogus der Scheepsmodellen en Scheepvaartteekeningen 1600—1900, in het museum verkrijgbaar. Wij bepalen ons hier tot enkele opmerkingen, in hoofdzaak om er de aandacht op te vestigen, dat men er het bewijs in kan zien van vereering van het schip door de verfraaiing. Een enkel woord ook nog over den vorm van de modellen. De leek zal wellicht geneigd zijn eene vergelijking te maken tusschen de vormen, de „lijnen” van een 17e eeuwsch schip en die van een schip uit onzen tijd, getroffen als hij zal staan over de ontwikkeling tot den slanken vorm van het moderne zeilen stoomschip, waarvan hij de voorbeelden op de in het

VERSIERING VAN DEN KOP VAN HET ROER VAN EEN NEMI-SCHIP (2e EEUW N. C.)

vorige jaar geopende afdeeling „19e eeuw” kan zien, maar dan dient gewaarschuwd te worden voorzichtig te zijn, daar de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de afmetingen bij de oude modellen niet altijd zuiver zijn weergegeven, waarvan het gevolg kan zijn dat de verhouding tusschen lengte en breedte niet juist is. Wat dit betreft, hebben de halfmodellen altijd meer waarde. Men vindt ze in het museum aan den ingang en overigens hier en daar aan den wand. Zij hebben vooral waarde voor den technischen beschouwer, die in die mooie lijnen óók de schoonheid van het schip ziet. Onder vaklieden loopt het verhaal van den man die in vervoering geraakte over de mooie lijnen van een baggermolen, die hoog en droog op het slik zat, maar dat moet iemand geweest zijn uit een generatie van scheepsbouwmeesters. ☒

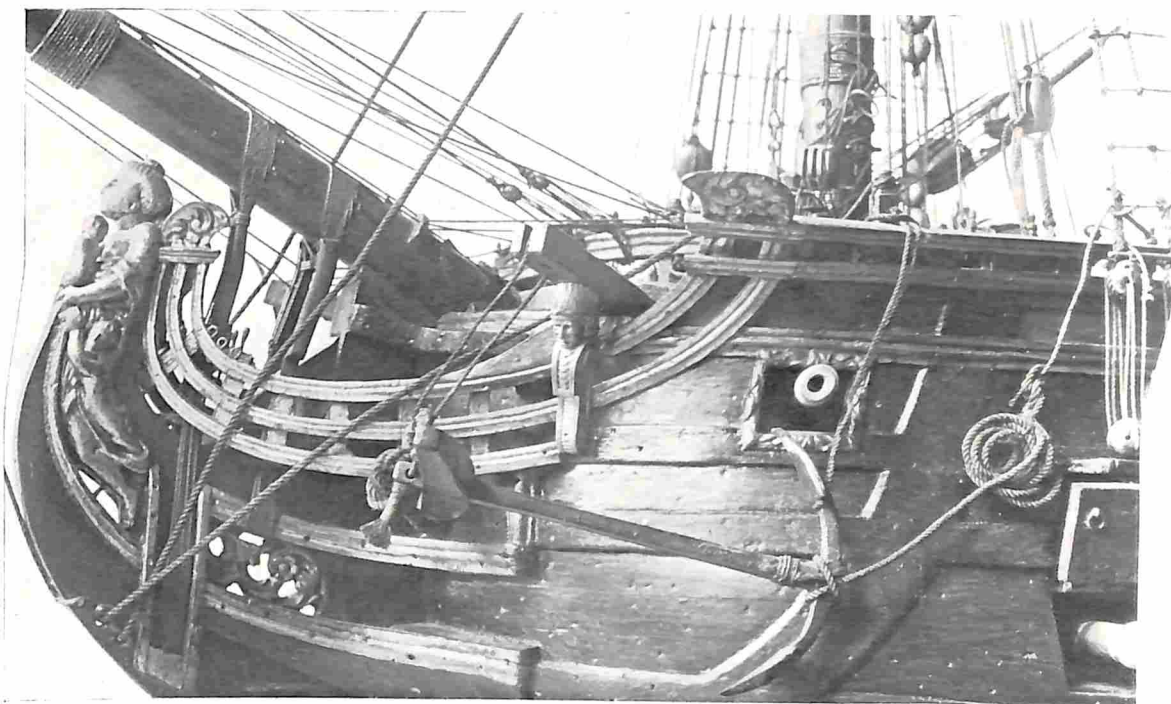
De versiering van het schip was in de middeleeuwen niet minder gebruikelijk dan in den klassieken tijd, zooals te zien is op afbeeldingen van eenige schepen op zegels van havensteden, maar vermoedelijk was toen het schilderwerk hoofdzak en dit is geleidelijk overgegaan in het aanbrengen van een sculptuur, een samenstel van ornamenten en zinnebeeldige voorstellingen op voor- en achterschip en zelfs op uitsteeksels over het geheele schip, als kraanbalken, rusten en geschutpoorten. Op het getuigd model van de pinas in het Scheepvaartmuseum zien wij het rijk versierde galjoen met den Hollandschen wapenleeuw als schegbeeld. Later wordt die leeuw vervangen door andere figuren. Op het model van „den Ary”, van 1725, zien wij b.v. het beeld van een Javaansche vrouw, op een ander model weer een donker uitzien type van wildeman en op de Amerikaansche klipper uit de 19e eeuw zien we de afbeelding van een condor met uitgespreide vleugelen. Een zeer mooi model is dat van de Hollandia. Het is een model van een Hollandsch oorlogschip van 82 stukken uit 1664 en geeft een nauwkeurige voorstelling van de schepen der Amsterdamsche Admiraliteit van die dagen. Aan het model ontbrak een gedeelte van den versierden bovenspiegel. Het is door den vorigen eigenaar, den heer G. C. E. Crone, gerestaureerd in den stijl van de „Hollandia”, welk schip in 1664 van stapel liep. Men ziet achter op den spiegel het wapen van het gewest Holland, geflankeerd door de beelden Gerechtigheid en Vrede. Bij dit model krijgt men ook een indruk van de groote oppervlakte van den spiegel. (Zie de voorplaat). De hooge opbouw van het achterschip, die, sedert het ontdekken van de nieuwe landen in Oost en West, noodig werd met het oog op het groote passagiersvervoer, deed een groot achtervlak, den spiegel, ontstaan, die wel aanleiding gaf tot groote uitbreiding van de versiering. Op de Hollandsche schepen vond zelfs de naam „taffereel” ingang voor die versiering op dat groote achtervlak, een naam, die bij de Engelsche scheepvaart nog voortleeft onder den naam „taffrail”. Gaandeweg, vooral in de tweede helft van de 17e eeuw, nam die versiering zulke groote afmetingen aan, dat gewezen moest worden op het gevaar, hetwelk ontstond door het toenemende gewicht der figuren. In Frankrijk werd er door de Marineleiding voor ge-

GROOT AMSTERDAMSCH SCHIP UIT HET EINDE DER 16E EEUW, GETEEKEND DOOR W. BARENTZ IN 1594 (NED. HIST. SCHEEPVAARTMUSEUM, AMSTERDAM)

ging een woordje meespreken, wat blijkbaar in die dagen ook niet overbodig was. In de Mar. Mirror van 1914, pag. 27, lezen we b.v. dat reeds in 1700 bij de Engelsche Marine op het beeldhouwwerk moest bezuinigd worden: voor eerste klasse schepen tot een bedrag van ongeveer £ 400.— De versiering van het achterschip gaat zich bepalen tot den naam van het schip, gevat in eene omljsting. Ook de versiering van kraanbalken, geschutpoorten en andere uitsteeksels en oneffenheden langs de buitenhuid ziet men gaandeweg verdwijnen en het is eigenlijk het schegbeeld dat het langst stand heeft gehouden. Ik wijs tenslotte nog op de beide jachten die in den tuin van het museum tentoongesteld liggen en die ook nog zoo'n goed beeld geven van de versiering. Men kan zich voorstellen hoe men daarvan in ons waterrijk landje niet minder gebruik maakte dan de Venetier van zijn prachtvol versierden gondel, bij het afleggen van bezoeken of voor het ter kerke gaan in de Zaanstreek of op onze mooie Vecht of Amstel, wanneer de Amsterdamsche patriciër zich naar zijn buitenplaats begaf of van daar spelevaarde. Hoe vroolijk zal zulk een gebeeldhouwd en verguld vaartuig onder sierlijken vlaggetooi zich hebben afgespiegeld tegen het blauwe water. (Slot volgt)

Toen de groote CONDÉ na den slag bij Rocroi onder het gejubel der bevolking die plaats binnentrok, vroeg hem een generaal, die zeer jaloersch was op den prins: „Wat zullen afgunstigen nu wel van Uw roem zeggen!” „Ik weet 't niet,” antwoordde Condé, „ik wilde dat juist aan U vragen.”

EEN JAVAANSCH VROUW ALS SCHEGBEELD VAN „DEN ARY” (1725) (NED. HIST. SCHEEPVAARTMUSEUM, AMSTERDAM)

waarschuwd om de ontwerpers, inzonderheid den artist Puget, in te toomen. Het kwam voor dat kapiteins, met hun schip buitengaats, de beelden lieten afzagen. Geleidelijk treedt dan ook de vermindering in; bovendien wordt het achterschip steeds lager en het vaartuig van den Rococo-tijd vertoont nog wel mooie spiegels, maar het massale van het uitgebreide taffereel is verdwenen. In dit verband wijst de catalogus van het museum nog op het model van een oorlogschip van 72 stukken uit den aanvang der 18e eeuw. Bij vergelijking met de Hollandia springt het eerst de halfeirkelvormige bovenspiegel in het oog, voorts is de hoogte van het achterschip belangrijk minder geworden dan bij de schepen van het midden der 17e eeuw. Ook komt de bezuini-

DE AARDE DRAAIT... (Slot van bladz. 411)

NA een paar dagen begon er iets van gehoorzaamheid terug te keeren en de lessen met lossen teugel werden nog even voortgezet. Zoo stapten we na een draf met wendingen, waarbij Siegfried zich meer dan braaf had getoond en blijk had gegeven, dat hij toch niet heelemaal alles vergeten was, rustig rond, de teugels op zijn hals hangend. Ik luisterde naar de instructies: nu straks bij den tweeden hoek... Maar aan dien tweeden hoek kwamen we niet. Of liever, we kwamen er wél, maar zonder den eersten te passeeren en op een gansch andere wijze dan in de bedoeling lag. Siegfried namelijk achtte het oogenblik gunstig om een halve stuip te krijgen van schrik. Over een musch of een strootje of een druppel water, die langs den muur droop of over iets anders, dat ligt nog altijd in het duister. Het eenige wat duidelijk was: hij schrok. Hij vloog met een paar geweldige galopsprongen dwars door de manege en vóór ik tijd had naar de teugels te grijpen en ze in te nemen, struikelde hij over zijn eigen beenen, schoot voorover met zijn neus op den grond, zonder een schijn of schaduw van een kans om

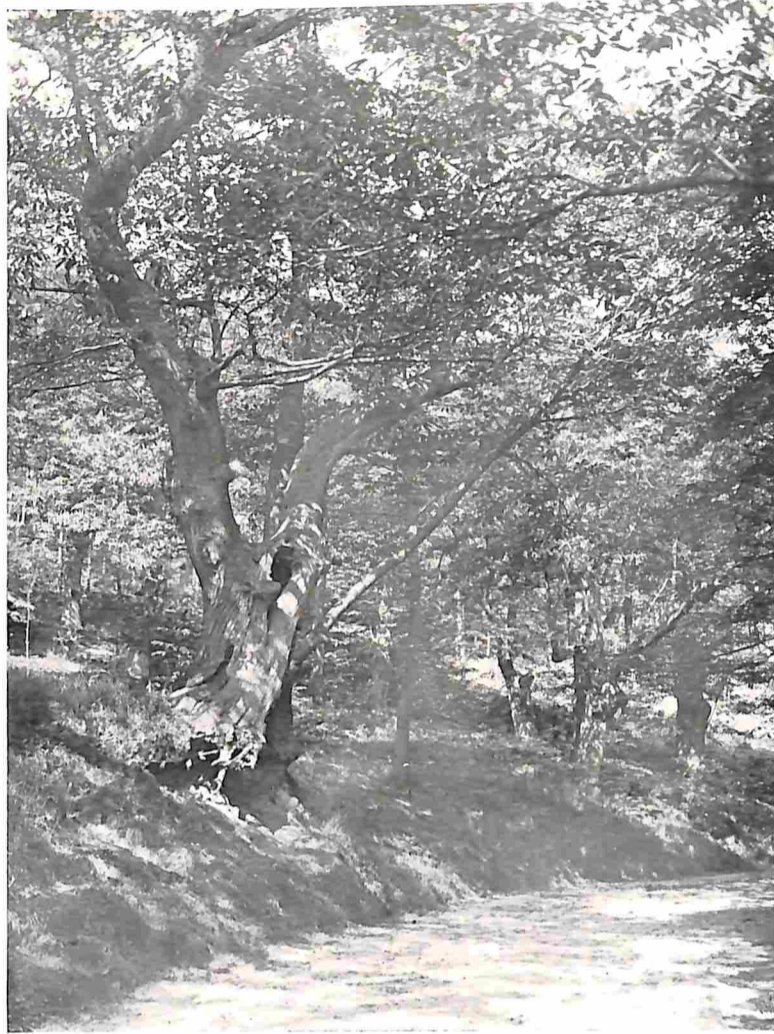
zich te redden en ik viel met hem. Bij een van mijn aller-eerste rijlessen, kreeg ik eens op mijn vraag: wat moet je doen als je valt? ten antwoord: den teugel vasthouden, dan trekt het paard je vanzelf op en je komt nooit op je hoofd terecht. Maar er waren in dit geval geen teugels om vast te houden en geen paard, dat me optrekken kon en voor de eerste maal viel ik hard. En pijnlijk. En blijkbaar met open oogen, want ik zag de heele manege langzaam een wenteling maken, de grond kwam omhoog en de lampengingen

naar beneden, draaiden weer omhoog en schoten op hun plaats. Een kleine demonstratie van het draaien van de aarde en tegelijk het gewone gezichtsbedrog, want het was

niet de manege, maar ik die ronddraaide door den salto. Het resultaat was hetzelfde. Het gaf me een allerakeligste sensatie van duizeligheid en

luchtziekte en ik moest me ook even bezinnen of ik, als ik probeerde op te staan, misschien niet met mijn voeten aan de zoldering zou hangen. Het probleem werd voor me opgelost door de rustige stem van den instructeur — te rustig om heelemaal natuurlijk te zijn — die zei: Het paard ligt vlak achter u, blijf even stil liggen. Zelden of nooit heb ik een commando zoo vlot en zonder aarzelen opgevolgd. Achter me klonk het gekrabbel van hoeven. Siegfried stond en meteen stond ik ook. Niet als een vlieg aan de zoldering hangend, maar gewoon op den grond. Alles was weer netjes op de plaats waar het zijn moest, de zoldering boven en het zand beneden. Daar was alleen ergens in mijn maag nog dat rare gevoel van zeeziekte, alsof je in een schommel zat. En mijn nek was stijf. Siegfried stond me wat ontderd en ontdaan aan te kijken en kwam een paar aarzelende stappen naar me toe. Ik streelde zijn parelgrijzen snuit en veegde het zand uit zijn oogen en hij wreef zijn voorhoofd tegen me aan met een gebaar, dat zei: Daar zijn we raar te land gekomen. Dat meende ik niet, wees er niet boos om. Ik gaf hem de ver-

zekering, die hij verlangde en krom weer op zijn rug. De rest van het uur bleef hij een toonbeeld van braafheid.

OUDE BOOMEN OP DEN RAVENBERG BIJ BEEK (GLD.)

HALL IN HET KASTEEL KEPPEL TE LAAG KEPPEL

BISMARCK, die evenveel hield van een smakelijke kop koffie als van een pijp tabak, vestigde eens in den Fransch-Duitschen oorlog zijn kwartier in de herberg van een klein Fransch dorpje. Hij had trek in een kop koffie en liet den kastelein komen. „Hebt U cichorei?“ vroeg hij. „Zeker! Uwe Genade!“ „Breng dan alles wat U hebt, eens hier!“ De Franschman snelt naar de keuken en brengt alle cichorei, die in

huis te vinden is. „Is dat werkelijk alles?“ vroeg Bismarck. „Alles!“ waarop Bismarck den verbaasden kastelein toevoegde: „Goed. Dit blijft hier, en U zet nu een kop koffie voor me!“